

ВАДИМ КРИЩЕНКО. ІСТОРИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОСТІ

ФЕЛІКС ЛЕВІТАС, завідувач кафедри історичної та громадянської освіти, доктор історичних наук Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, професор

До 84-річчя народного артиста України, члена Національної спілки письменників України, знаного поета-пісняра Вадима Крищенка, чия творчість представлена у шкільній програмі й енциклопедичному тритомнику «Золотий вік української естради», світ побачила перша книжка про цю непересічну особистість.

Писати про таку людину, змалювати її портрет – занадто відповідальна справа: тут не можна злукавити чи перевернути факти, додумати своє чи видати бажане за дійсне, лише правда має бути представлена читачу. Та, судячи з оцінки твору самим поетом в передмові, Інні Павленко це вдалося зробити на відмінно: «Ось такий я є, як в цій книжці», – відгукнувся найкращою рецензією на роботу автора митець і принаймні вже оті слова спонукають ознайомитися із дослідницьким романом-есе «Вадим Крищенко. Постскрипtum або Далі буде».

Навіть, якщо ви нічого не знаєте про Вадима Дмитровича, лише поглянувши на обкладинку видання, зрозумієте, чим він живе, якою є його суть: поет на фоні державного прапора України в краватці-метелику таких же кольорів несе своє слово через мікрофон до людей, а з обох боків кадрами кіноплівки його оточують 38 колег-побратимів, серед яких найвідоміші народні артисти, Герої України, політики, науковці, письменники, журналісти, чиї розповіді про співпрацю з ним ми зможемо прочитати в книзі. Інна Миколаївна не випадково обрала саме цю авторську світліну для обкладинки, оскільки серед творчого доробку поета з 52 збірок та більше 1000 пісень немає жодного рядка, написаного іншою, ніж українська, мовою. Переконані, що такий початок знайомства з В. Крищенком, в прямому сенсі, з першого погляду, – дуже вдала знахідка пані Інни.

Його слова – його солдати. Рядком з пісні Вадима Дмитровича «Слово – це також багнет» відкривається розповідь про митця і ця думка лейтмотивом проходить по всьому твору, бо значення художнього слова, пісенного слова для суспільства, на думку і автора, і поета переоцінити неможливо:

*Вперед, побратими, вперед –
Супроти брехні та омани,
Здолаєм безправ'є старе,
Порвемо одвічні кайдани.
Вперед, побратими, вперед –
Здіймим рідне слово як прапор,
Бо слово – це також багнет,
Що може відстоювать правду.*

З цим важко не погодитися. І. Павленко зазначає: «Його (В. Крищенко. – авт.) слова – його солдати, що піднімуть дух у скрутну хвилину, бо спроможні розрадити і вказати путівний шлях у непроглядній млі, запалити іскорку вогню, що спалахне полум'ям любові до Батьківщини. Щодня. Рядок за рядком. Поет підтримає їх, зневірених і втомлених, тих, хто від щохвилиних нелюдських випробувань втратив надію й розчарувався, словом підбадьорюючи і вселяючи непохитну віру в перемогу. Їхню перемогу. Звитягу, яку треба знову виборювати, і за яку треба йти вперед». І таке бувало не раз за його довге життя.

Історію в своїй країні пишуть поети. Так сталося, що митця не оминуло жодне з випробувань, які випали на долю нашого народу, і все це він закарбував у своїх творах. Лише 2 роки відділяли його від страшної трагедії Голодомору, про що Вадим Дмитрович пам'ятає з розповідей членів сім'ї і про що мав сміливість одним з перших написати в поезії:

*У люті сталінській страшній
Тінь смерті шастала по стінах.
Сім мільйонів (Боже мій!)
Недолічилась Україна.*

*Напевно з витоків життя
Не знав мій край, хоч як боліло,
Щоб мати та своє дитя –
Промовить навіть страшно – з'їла...*

Пронизливо описує автор згадки малого хлопчика про ті жахливі часи: «А дівчинка ще однієї сусідки, вже опухла з голоду, з останніх сил дісталася до поля, яке вабило стиглою пшеницею, вилущила зернятка з колосків, щоб з'їсти, та побачив наглядяч і так відшмагав дитину нагайкою, що її потім і знайшли неживою на тому ж місці зі збіжжям у руці...»

Так, це – наша історія. Далі – важкі воєнні й повоєнні роки, які з'являються у снах В. Крищенку й досі, і які, як і теперішня війна, залишають незагоєні рани на серці поета:

Мамо, мамо, не плачте, хоч мовчать нема сил,
Небо схилене плаче біля свіжих могил.
Мамо, вашого сина, що до кривди не звик,
Записала Україна в своє серце навик.

І це – теж наша історія, і вона болем залишилася в пісенній поезії митця. Та і в, здавалося б, мирні часи Чорнобильська трагедія вже забрала життя скількох українців і про невидимі, але від того не менш страшні, її наслідки ми, мабуть ще не здогадуємось. І знову В. Крищенко першим, коли про неї ще можна було говорити, підняв цю тему у тривожній пісні:

Зона – страшного слова суть збагни,
Зона – це ми, що винні без вини.
Зона – це щирих мрій розбите скло.

І все ж нам треба вижити, і все ж нам треба вижити –

Усім смертям на зло.

Не оминуло оте лихо і родину самого поета. Дуже делікатно розповідає Інна Павленко про особистий біль сім'ї Крищенко:

Вмираючи, сказала тихо,
Вловив мольбу в звучанні слів:
– Перебори печаль і лихо,
Щоб в люди вивести синів...

І, власне, єдине, що допомогло пережити і вижити після смерті дружини, – пісня. «Пісня супроводжує нас, українців, і в горі, і в радості: вона допомагає нам у праці і надихає на нові звершення, піднімає дух, з нею ідемо у бій і перемагаємо, нею освідчуємося в коханні і заколисуємо діточок», – пише І. Павленко. Ось чому роль поета-пісняря, який має реагувати на всі події в житті, не відсторонюватися від болю народу, не творити мистецтво заради мистецтва, а відбивати в своїх рядках, як в дзеркалі, історичний портрет сучасників і сучасності, досліджується автором на численних прикладах з доробку В. Крищенка:

В жіночій долі смак гіркий,
Хоч залишились вдома дітки.
Українські молоді жінки
Із дому йдуть на заробітки.
Далекий і нелегкий шлях,
Десь до Італії і далі
І в заклопотаних очах
Утіхи менше ніж печалі...
Та попри все
Хай під нашим вікном не сумує калина,
Не засліпить очей грозова крутія,
Хай не ронить сльозу від неправд Україна,
Бо то – мати твоя, бо то – мати моя.

Одна-єдина на білім світі. Попри всі негаразди та випробування долі, маємо найголовніше в душі і серці – рідну предковичну землю, на якій народилися, зросли і яку нікому не віддамо:

Є і нам про що згадати...

Пісне, душу возвелич.

Ой була в нас ненька-мати –
Запорізька славна Січ.

Гей, ви, козаченьки, – вітер в чистім полі,
Научіть нащадків так любити волю
Гей, ви, козаченьки, – спомин з м'яти-рути,
Научіть минулу славу повернути... –

нагадує автор рядки першої пісні поета, яка підняла в якомусь єдиному пориві на ноги глядачів чотиритисячної зали Національного палацу мистецтв «Україна». Люди настільки близько до серця взяли його пісенне слово, що зараз і цю, і десятки інших крищенко-ських пісень вважають своїми, народними, «а це – найвища оцінка для митця, своєрідний знак якості його роботи», – слушно зауважує І. Павленко. Про цікаву долю найславетнішої з цих «народних» творів – «Наливаймо, браття, кришталеві чаші» – єдиної пісні українських поетів-піснярів, яка ввійшла в європейський кінематограф, також прочитаємо в книзі.

«Настільки щирі слова Вадима Дмитровича про Україну, про Україну як про матір, про Україну як про кохану жінку, про Україну як частину себе самого. Він живе з Україною в серці, має Україну в собі, а не себе в Україні. Його поезія – це скарбниця української творчості», – сказала в інтерв'ю автору народна артистка України Алла Попова. І ця безперечно домінуюча тема всього життя і творчості В. Крищенка прекрасно освітлена в романі-есе І. Павленко.

Розповідь пані Інни про митця була б неповною, якби ми не приділили належну увагу унікальній роботі Вадима Крищенка – безпрецедентному поетично-пісенному проекту «Десять Господніх Заповідей». Титанічна праця над його створенням і постановкою, всесвітне визнання й абсолютне ігнорування цього дійства українським чиновництвом до сьогоднішнього дня не зможуть не викликати обурення у кожного, хто прочитає дослідницьку роботу І. Павленко.

І ще один момент, на якому хотілося б зацентувати: у книзі автор уперше збрала і навела перелік найбільш знаних пісень В. Крищенка, а також уперше опублікувала деякі матеріали з власного архіву митця, за що їй окрема подяка.

Цікава й структура роману-есе «Вадим Крищенко. Постскрипtum або Далі буде». Він складається з двох частин. У першій частині художньо змальовано життя поета, починаючи з дитячих років, обпалених страшною війною минулого сторіччя, і аж до наших днів, коли він готується до свого чергового звіту перед людьми - концерту. Показані витоки формування національної свідомості молодого українця, загартовані в непрості постсталинські часи, незламність і послідовність В. Крищенко в оспівуванні споконвічної волі нашого народу до незалежності. Ми побачимо унікальне дослідження Інни Павленко, де вона відкриває завісу творчої лабораторії поета-пісняра, щоб читач дізнався передісторію народження тієї чи тієї пісні, мав змогу прослідкувати звивистий шлях вірша до великої сцени і поринув у деякі секрети щодо створення хітів, які житимуть десятиріччями. Разом з тим автор через поезію В. Крищенко оповідає і про особисте життя корифея української пісні і про обставини, в яких він творив свої шлягери, що співаються вже трьома поколіннями українців. Обраний Інною Миколаївною спосіб оповідання від третьої особи, тобто від імені

самого Вадима Крищенко, безсумнівно додає роману-есе особистого, щирого характеру, від чого зразу довіряєш, переймаєшся і співчуваєш тому, про що йдеться. Маємо відзначити також динамізм розвитку подій, які вирують і в книзі, і в житті самого митця. Тому останні слова цього розділу «Далі буде. Далі обов'язково буде!» не залишають сумніву, що так воно і станеться, житиме рідна пісня і в майбутньому.

Друга частина, «Post scriptum», є тематичним продовженням першої і не менш захопливою, бо в ній представники митецької, політичної, наукової еліти, зокрема Юрій Мушкетик, Оксана Білозір, Анатолій Паламаренко, Олександр Злотник, Юрій Рибчинський підкреслюють роль творчості Вадима Дмитровича для українського суспільства, її важливість у патріотично-духовному формуванні особистості, закликаючи чиновництво від освіти вести просотану шануванням моральних цінностей і любов'ю до рідної землі поезію В. Крищенко до навчальної програми закладів освіти України. Бо «Літопис справжніх українців//Вчить треба по твоїх віршах», – впевнена і автор, і всі, хто висловилися у книзі про поета.

СУЧАСНА ПОЕЗІЯ

ПОЕТИЧНА МОЗАІКА

Андрій БУДУГАЙ, учитель української мови і літератури, учитель болгарської мови, м. Біла Церква, Київська область

Відповідальність

Юрію Бондаренку

*Відповідальність за слова – це справа серця.
Що відрізняється надійністю завжди.
Для багатьох вона на смак гіркіша перцю.
Але для інших – це опора у нужді.*

*Відповідальність відрізняє тих, хто вірний.
Хто не шука легкої долі на Землі.
Ця якість пригнанна тим, хто духом сильний –
Не розгуби її в теперішній імлі!*

м. Бердянськ, 10.11.1997

Слова – світи

Світлані Хахуді

*Слова – світи. Це виміри космічні:
В одних живе Добро, а в інших – Зло:
І травні в них, і вересні, і січні:
Тягар падінь і мудрості чоло.*

*Лунають хай слова свідомі й чисті.
А сіра пустословість хай помре!
Несить же й ви в словах небесні вісті –
І розіжмуться грішності баре*!*

м. Київ, 30.05.2003

**Баре – прийом гри на гітарі, при якому вказівним пальцем лівої руки пережимаються одразу всі струни на якомусь із ладів*